

TILKI KATALIN

Környezetvédelem – jogalkalmazói problémák

A cím alatti *kutatás*¹ abból a *célből* született, hogy feltárja a magyarországi környezetvédelemmel kapcsolatos szabályozás hiányosságait, az ennek következtében kialakult folyamatok pozitív és negatív hatásait a hatóságok tevékenységére, valamint a lehető legszélesebb körben feltérképezze az e téren tevékenykedő szervezetek erőfeszítéseit, gyakorlati munkáját, gondjait, nem utolsósorban pedig hogy segítsen a jogalkalmazói gyakorlat és a jogalkotás között tapasztalható hiányosságok áthidalásában. A vizsgálat alapvetően gyakorlatorientált kutatási módszert alkalmaz: *kerekasztal-beszélgetésekre* került sor a különböző szervezetek szakembereivel, mert ez az interaktív fórum az említett célkitűzéseken túl lehetővé teszi a szférában már jelenlévő, előremutató kezdeményezések, jó gyakorlatok, azok alkalmazhatóságának felmérését, valamint információk és ötletek gyűjtését a környezetvédelmi tevékenység jövőjéről.

Jelen tanulmány az ügyészség, a rendőrség, az önkormányzatok, a környezetvédelmi felügyelőségek, nemzetipark-igazgatóságok munkatársai által felvetett legfontosabb problémákat mutatja be.

Jogi szabályozás

A szakemberek véleménye szerint egyrészt a büntetőeljárások eredményességét jelentősen befolyásolják a gyakori jogszabályváltozások, másrészt a büntetőperekben sem igazán cél a károsodott környezet helyreállítása; lényegében hiányoznak a környezetvédelmi status quo megőrzésére irányuló, vagyis a *non derogat* elvet előmozdító, a büntetés enyhítését szélesebb körben lehetővé tevő rendelkezések, bár a csírája néhány évvel ezelőtt a környezetkárosítás tényállásánál megjelent.² Ez – egyébként a közigazgatási szabályozással teljes összhangban – az elsőfokú ítélet meghozataláig tág lehetőséget adhat-

¹ Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: A környezetvédelmi szabályok érvényesülése a hatóságok szemszögéből. OKRI zárótanulmány, 2011

² Btk. 280. § (4) bekezdés. E szakasz szövegét a 2005. évi XC1. törvény állapította meg, amelynek rendelkezései szinte teljes egészében 2005. szeptember 1-jén léptek hatályba.

na az elkövetők közreműködésével a károsodott vagy veszélyeztetett környezet helyreállítására.

Átgondolandó volna a környezetkárosodással kapcsolatos deliktumok esetében is a jogi személyekkel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekkel élni, ehhez azonban a törvény³ megfelelő „finomítására” volna szükség.⁴ (A jogi személynek nincs önálló büntető anyagi jogi jogalanyiséga; büntetőjogi felelőssége fő szabályként nem önálló, hanem származékos, azaz büntetőjogi szankcionálására csak akkor van lehetőség, ha van olyan természetes személy, akivel szemben büntetőeljárást lehet folytatni. Vagyis a jogi személy szankcionálása a természetes személy büntetőjogi felelősségéhez kapcsolódik. A jogi személy „felelőssége” azonban azon alapul, hogy a bűncselekmény folytán gazdagodott, vagyoni előnyhöz jutott, illetve kimutatható az előnszerzés célzata, és tagja a bűnös magatartást feladatkörével összefüggésben fejtette ki. Bár a törvény 2008. szeptemberi módosítása óta az előnszerzés célzata elméletileg a környezet károsodásával vagy veszélyeztetésével járó bűncselekményekkel is megvalósítható, a praxisban azonban nem vagy csak jelentős nehézségek árán bizonyítható a környezetromlással járó helytelen gazdálkodási (és egyúttal környezetet károsító) gyakorlatért ténylegesen felelős személy kiléte.

A környezet- és természetvédelmi szervezetek, valamint a polgármesteri hivatalok, továbbá a rendőrség képviselői is beszámoltak elsősorban az igazgatási szabályok értelmezésével és alkalmazhatóságával kapcsolatosan, e körben is különösen a párhuzamos eljárási lehetőségek (közigazgatási, szabálysértési eljárás) okozta problémákról, ezen belül a jogkövetkezmények alkalmazásával kapcsolatos dilemmákról és gondokról, valamint a szabálysértési tényállások kaotikus szabályozásából eredő bajokról. A környezetvédelmi törvény értelmében a jogi szankciók összeadódhatnak.⁵ A gyakorlatban azonban a többes szankcionálási lehetőség inkább gondot jelent, mint megnyugtató megoldást. A szakemberek szerint nagy baj, hogy az igazgatási (környezetvédelmi, természetvédelmi stb.) bírságok túlnyomó többsége kötelezően alkalmazandó szankció, holott a szabálysértési eljárás is nagyobb teret kaphatna akkor, ha a hatóságok – természetesen megfelelően kidolgozott

³ 2001. évi CIV. törvény a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről.

⁴ Az építési törmeléknek a természetvédelmi területen való elhelyezése miatt a kivitelező építészvezetője ellen indult büntetőeljárás. Az ügyben a büntetőbíró megállapította, hogy a törmelék lerakása folytán teljesen elpusztultak az adott területen (helyi oltalom alatt álló) honos, védett növényfajok és azok élőhelye. BH, 2010/93.

⁵ Lásd a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 101. § (1) bekezdését és 107. §-át.

szempontrendszer alapján – a mérlegelési jogkörükben dönthetnének abban, eltekintenek-e (az igazgatási) bírságolástól.

E témák közül még kiemelkedik az illegális hulladéklerakással kapcsolatos azon gyakorlati tapasztalat, amely szerint még a sikeresen befejezett eljárások sem vezetnek minden esetben ahhoz, hogy a szemetet el is szállítsák, holott ez szolgálná a környezetvédelmi status quo megőrzésének kiindulópontját (amihez természetesen büntetés is kapcsolódhat).

A zöldombudsman szerint a jogi eszközök megvannak, de a joggyakorlat nem igazán megfelelő. E kérdésnél megvizsgálandó, hogy a környezetvédelmi közigazgatást illetően a jogalkotási folyamatban kikérik-e a jogalkalmazók véleményét. A legjobb szándék ellenére érzékelhetően azért születik nagyon sok használhatatlan szabály, mert a gyakorlati joghoz nincs köze. Sőt! Sajnos gyakran a joghoz sincs sok köze, mert a környezetvédelmi előírásokat nem jogászok készítik. A túlnyomórészt mérnökök által írt környezetvédelmi jogban például alapprobléma, hogy világosan nem tűnik ki, melyik az eljáró hatóság. A szabályozás terén is szemléletváltásra kellene törekedni, az eddigi, az egyes tevékenységek kimeneteleinek⁶ szabályozása helyett a végeredményt meghatározó bemeneteket kellene befolyásolni.

Összességében tehát a környezetvédelmi és az ilyen tárgyú büntető jogszabályi rendelkezések pontatlanságuk miatt számos tekintetben végrehajthatatlanok, vagy önkényes jogalkalmazásra teremtenek lehetőséget, és a legkevésbé sem segítik a környezet tényleges védelmét. Gyakran egyáltalán nem tisztáztak a jogszabályok által használt fogalmak, illetve szabályozott esetek. Így néhány szabály teljesen önkényesen értelmezhető, ami ellenkezik a normavilágosság követelményével. A büntetőjogi fenyegetettség is szükséges, de a jelenleginél pontosabban körülhatárolt, kevésbé absztrakt módon meghatározott tényállások kellene, amelyek csak a legsúlyosabb esetekre vonatkoznak, mert csak így szolgálhatják a prevenciócs célokat. Viszont a közigazgatási szankciókat nagyon következetesen kellene alkalmazni, és nem engedni azok megkerülését.

---

⁶ „Ez sem teljes körű, mert elsősorban a termelési folyamatok környezetterhelő tulajdonságaira, a szennyező anyag kibocsátására koncentrálnak, s kevésbé törődik a termék környezeti tulajdonságaival, annak életciklusonként megnyilvánuló tulajdonságaival. Az életciklus szemlélettről ma inkább csak beszélünk, mintsem azt következetesen számon kérnénk.” Gyulai Iván: Kérdések és válaszok a fenntartható fejlődésről. Magyar Természetvédők Szövetsége, Budapest, 2008, 51–55. o.
<http://www.mtvsz.hu/dynamic/mtvszfvalaszok.pdf>

A büntető törvénykönyv tényállásai

A büntető törvénykönyv környezetvédelmi tényállásai közül a *hulladékgazdálkodás rendjének megsértése* kérdések sorozatát veti fel a jogalkalmazás során. A változásokat a jogalkotás oldaláról kellene kezdeni, a gyakorlati problémák figyelembevételével: pontosan tisztázni kellene a hulladék fogalmát, azt, hogy mit jelentenek a definíció „megválnak, megválni szándékozik” elemei, illetve azt, hogy mi tekinthető veszélyeztetésre alkalmas hulladéknak.

A legtöbb hulladékkal kapcsolatos ügy *építési törmelékkel* függ össze, amelyet általában ellenőrzés alatt nem álló területekre nagy mennyiségben raknak le. Ezek nem inert hulladékok⁷, nem bocsátanak ki káros anyagokat a talajba, illetve nem lehet kibocsátási határértéket figyelembe venni. Itt elhatárolási nehézség merül fel a környezetkárosítás és a hulladékgazdálkodás rendje megsértésének tényállásai között. A környezetkárosítás „más módon” fordulata jöhet szóba⁸, hiszen szennyezésről⁹ csak akkor beszélünk, ha valamely jogszabály vagy hatósági határozat kibocsátási határértéket is előír. Ezekben az esetekben nehéz megmondani, hogy a hulladék fizikai hatásai már tényleges veszélyhelyzetet jelentenek-e, esetleg már károsodást okozott-e a környezetben; vagy olyan hulladékról van szó, amely az adott körülmények között a mennyisége miatt nem jelentett közvetlen veszélyhelyzetet, veszélyeztetésre azonban alkalmas volt.

Amikor elhagyott külterületi részeken alakulnak ki *illegális személtarakók* – ahol sok ember helyez el hulladékot –, a legjelentősebb bizonyítási nehézséget az okozza, hogy tudnak-e a szeméthez elhelyezőt is rendelni. Ha nagy nehezen sikerül elkövetőt találni egy adott hulladéktípusra, utána kétséget kizáróan azt is igazolni kell, hogy az okozott-e környezetkárosodást, s ha igen, milyen kiterjedésben és mekkora mértékben.

A *szakértőkkel* kapcsolatban gyakran felmerülő probléma, hogy jogszabályba ütköző módon adnak szakvéleményt. Előfordult olyan eset, amikor

⁷ Inert hulladék és az építési, bontási hulladék elhatárolása megtalálható: Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: A helyi önkormányzatok szerepe a környezetvédelemben. OKRI zárótanulmány, 2009. 38. o.

⁸ A Btk. 280. § (1) bekezdése szerint „Aki a földet, a levegőt, a vizet, az élővilágot, valamint azok összetevőit jelentős mértékű szennyezéssel vagy más módon a) veszélyezteti, b) olyan mértékben károsítja, hogy annak természetes vagy korábbi állapota csak beavatkozással állítható helyre, c) olyan mértékben károsítja, hogy annak természetes vagy korábbi állapota nem állítható helyre, büntetett követ el, [...]”

⁹ Lásd a környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény értelmező rendelkezéseit tartalmazó 4. §-ának 7. pontját.

például a szakértő nem vette figyelembe a szennyezés fogalmát, és véleményében megállapította, hogy az építési törmelék jelentős mértékben szennyezte a talajt. A szennyezés kibocsátási határértéket meghaladó környezeti terhelés, ezért az előterjesztett szakvéleményt kiegészítésre vissza kellett adni, hogy a szóban forgó esetre milyen határérték vonatkozott, és azt hányszorosán haladta meg. Egyes szakértők még arra is feljogosítva érzik magukat, hogy jogi kérdésekben is állást foglaljanak: az egyik szakértő kifejtette például, hogy az adott eset nem környezetkárosítás, sőt a hulladék Btk.-beli definíciójába „nem fér bele”, és a cselekmény környezetveszélyeztetésre nem alkalmas, majd néhány gondolattal később, a következő oldalon – addigi álláspontjának ellentmondva – azt esetelte, hogy a lerakott szemét mégis hogyan veszélyeztette a környezetet.

Kérdés, hogy mikor valósul meg a bűncselekmény: „csak” veszélyeztetésre alkalmas hulladék elhelyezésével, vagy pedig olyan elhelyezés szükséges, ami ténylegesen veszélyeztet; vagyis pusztán az anyag tulajdonságai, avagy az elhelyezés körülményei, esetleg mindkét elem szükséges a deliktum megvalósulásához.

Az eljáró hatóságoknak sokszor gondot okoz a *hulladékgazdálkodás rendjének megsértése és a környezetvédelmi szabálysértés elhatárolása*. Ezt részletesen kifejtettük a feljelentés elutasításának, illetve a nyomozás megszüntetésének jellemző okait vizsgáló empirikus kutatás keretében.¹⁰

A *jogsértő állapot megszüntetése* terén a tapasztalatok szerint nem követhető nyomon, hogy az elkövető miként szüntette meg a helyzetet. A környezetvédelmi felügyelőségek irataiból sokszor nem állapítható meg, hogy ellenőrizték-e a veszélyes hulladék kijelölt helyen való leadását. Ennek megtörténtét a nyomozó hatóságnak kontrollálnia kell. Előfordult olyan ügy, amelyben egy megszünt üzem esetén nagy mennyiségű olajjal szennyezett talaj útját nem kísérték figyelemmel, vagy amikor úgy bontottak le egy eternitgyárat, hogy senki nem ellenőrizte a törmelék azbeszt-, illetve ólomtartalmának arányát, valamint hogy a lakosságra milyen mértékű veszélyt jelent, vagy elszállították-e a veszélyes hulladékot, s ha igen, hova. Ha a bontás fázisában a munkaügyi felügyelet nem tartott volna ellenőrzést, akkor az épülettel együtt a nagy mennyiségű veszélyes anyag is nyomtalanul eltűnt volna.

Az előbbi tényállásnál *hiányzik az a büntethetőséget megszüntető vagy enyhítő ok*, mint ami a környezetkárosításnál szerepel. Ha ez a jogszabályi

---

¹⁰ Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: Eljárási akadályok két környezetkárosító deliktumnál. In: Irk Ferenc (szerk.): *Kriminológiai Tanulmányok* 45. OKRI, Budapest, 2008, 259–281. o.

szövegnek része lenne, lehetőséget adna arra, hogy az elkövető közreműködésével a károsodott vagy veszélyeztetett környezetet helyre lehessen állítani az elsőfokú ítélet meghozataláig, így az elkövető mentesülhetne a büntetés alól, vagy pedig lényegesen enyhébb büntetést lehetne vele szemben kiszabni. E deliktumnál semmi nem motiválja az elkövetőt a lerakott illegális hulladékok felszámolására.

A szakemberek szerint a *környezetkárosítás és hulladékgazdálkodás rendjének megsértése* deliktumok *büntetési tételei* sem logikusak. A konkrét környezeti veszélyeztetésnek ugyanis ugyanaz a büntetési tétele, mint a hulladékgazdálkodás rendje megsértése alapesetének, továbbá azonos mértékű a veszélyes hulladékkal kapcsolatos hulladékgazdálkodás rendjének megsértése a károsítási fordulattal. Megfontolásra érdemesnek tartják a két külön deliktum átgondolt, egymásra épülő lehetséges elkövetési alakzatainak egy tényállásba foglalását és logikus büntetési tételek kidolgozását.

A terheltek változatos *elkövetési magatartással* okoznak súlyos környezeti károkat *környezetkárosítás* megvalósulása¹¹ esetén, így például szennyvíz nem megfelelő helyen való kiürítésével, nagy mennyiségű papír-műanyag hulladék, fém kinyerése céljából műanyag vagy rézborítású kábelek égetésével, valamint erdőterület tarvágásával.

A környezetkárosításon belül speciális problémákat vetnek fel a *fakivágások* (az úgynevezett tarra vágások) *ügyek*, amelyeket hosszú időn keresztül a vagyon elleni bűncselekmények körében értékelték. E körben elsődlegesen azt kell vizsgálni, hogy az erdő élvez-e valamiféle védettséget. Ha igen, akkor természetkárosítást kell megállapítani. Ha természetkárosításnak is minősül az eset, bizonyítási nehézséget okozhat például az, hogy a fán volt-e védett élőlénynek fészke vagy élőhelye, vagy ez milyen életközösségnek az egyik alkotóeleme volt. Ha nem védett a terület, akkor a tarra vágás felveti a Btk. 280. § (1) bekezdés b) pontjába ütköző környezetkárosítás bűncselekményét. Sokszor a tarra vágás gazdasági rendeltetésű erdőknél az úgynevezett vágásérettség előtt történik. Ha a szakértő nem tudta kimutatni valamely környezeti elem károsodását, az ügyészség általában úgy foglalt állást, hogy a gazdasági rendeltetés miatt nem valósul meg a környezetkárosítás bűncselekménye. Tehát mindig összehatásában, az ökológiai szisztéma egészét figyelembe véve vizsgálják az erdőket. De ettől eltérő bírósági döntés is született már, például Csongrád megyében, e szerint a fák mint életközösség eltűnésé-

---

¹¹ Tilki Katalin: A környezetkárosítás és a természetkárosítás jogalkalmazói gyakorlata. In: Irk Ferenc (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 41. OKRI, Budapest, 2004, 217–248. o.

vel károsodott az élővilág. Ennek kiterjesztő értelmezésével bármilyen élő társulás elpusztítása felvetheti a környezetkárosítás tényállását, de ez túl tá-
gan értelmezné a büntetőjogi felelősségre vonást. Az erdők annyiban speciá-
lis növénytársulások, hogy kivágásukhoz minden esetben az erdészeti ható-
ság engedélye szükséges. Ezért felvetődik a kérdés: automatikusan
bűncselekmény minden olyan magatartás, amikor hatósági engedély nélkül
történik a kivágás, vagy érdemes vizsgálni a környezeti, természeti összefü-
géseket? Kérdés lehet az is, hogy milyen területű, illetve mennyiségű fa ki-
vágása veti fel a büntetőjogi kategóriát.

Legtöbbször a *kivágott fák elszállításakor* keletkezik tetemes kár azzal,
hogy irtásokat (a lopás helyszínét az utakkal összekötő folyosókat) vágják az
erdőben és ezzel – az erdészek és szakértők egybehangzó véleménye szerint
– megbomlik a terület, illetve az ökoszisztéma egysége: az így kialakult szel-
vények között lehetetlenné válik a növény- és állatvilág (például apróbb bo-
garak) számára az átjárhatóság.

A tényállásnál *a más módon veszélyeztetési magatartás* nagyon jól hangzó
generálklauzulaként érvényesülő megfogalmazás egyértelműen azokat a cse-
lekményeket is felöleli, amelyeknél nincsenek határértékek, a gyakorlatban
azonban nehézkes ennek a definíciónak az alkalmazása.

Idegen fordulatként hat *az ózonkárosító anyagokkal kapcsolatos vissza-
élés*. Az igazgatási normákat sértő magatartások az alapesetben megfogalmaz-
ott környezetre gyakorolt hatással nem igazán állnak logikai kapcsolatban.
Ha az ózonkárosító anyagokkal kapcsolatos magatartás valamiféle hatást
gyakorol a környezetre, akkor azt az (1) bekezdés alapján kellene értékelni.

A kialakult gyakorlat, illetve legfőbb ügyészi iránymutatás szerint *a hull-
adékgyártás rendjének megsértését és a környezetkárosítást halmazat-
ban nem állapítják meg* a védett jogtárgy azonossága miatt, viszont nem egy-
szerű, ha hulladékkal követnek el környezetveszélyeztetést vagy -károsítást.
A Btk. 281/A §-a nem eredmény-bűncselekmény ugyan, és elvileg a hulla-
dékgyártás rendjét sérti, azaz nem szükséges, hogy a környezetben va-
lamilyen károsodást vagy veszélyhelyzetet idézzen elő, mégis olyan, mintha
előcselekménye lenne a környezetkárosításnak, de a büntetési tételek nem lo-
gikusak. A konkrét környezeti veszélyeztetésnek is ugyanaz a büntetési téte-
le, mint a hulladékgyártás rendje megsértése alapesetének, továbbá azo-
nos mértékű a veszélyes hulladékkal kapcsolatos hulladékgyártás
rendjének megsértése a károsítási fordulattal. Úgy határolhatók el ezek a de-
liktumok, hogy amikor konkrét eredmény van, azaz kimutatható környezeti
veszélyeztetés vagy károsítás, környezetkárosítás állapítható meg egy eset ki-

vételével: amikor a veszélyes hulladékkal kapcsolatos magatartás következtében „csak” környezeti veszélyhelyzet jön létre, mert ebben az esetben a hulladékgyűjtés rendje megsértésének súlyosabb a büntetési tétele.

Mind a környezet-, mind a természetkárosításnál a norma a „*jelentős mérték*” fogalmát használja, hiszen a deliktumok megvalósulása szempontjából a legfontosabb elem. A vagyoni elleni bűncselekményeknél pontosan meghatározta a jogalkotó, mi tekinthető jelentős értéknek, a kábítószerrel visszaélésnél is hasonlóan definiált ez a tényállási elem. A környezeti érdekeket sértő cselekmény esetében erre nem terjedt ki a jogalkotó figyelmé, ami nem felel meg a normavilágosság követelményének¹², és jogbiztonsági problémát is felvet, mert mindenkinek (az elkövetőnek is) meg kell adni azt a jogot, hogy tudja, milyen elemekkel valósít meg bűncselekményt. Ezekben az ügyekben tehát az elkövetők és az igazságszolgáltatási szervezetek tagjai egyaránt kiszolgáltatottak a szakértőknek.

A természetkárosítás a büntető törvénykönyv olyan tényállása, amely mögött szigorú, jól szabályozott, értékekkel ellátott jogszabályi háttér áll.

Korábbi vizsgálatok¹³ tapasztalatai azt mutatják, hogy a természetkárosítás legtipikusabb elkövetési magatartásai a nemzetközi szerződés hatálya alá tartozó vagy fokozottan védett élő szervezet jogellenes behozatala, megszerzése, tartása, fokozottan védett növény letétele, illetőleg fokozottan védett élő szervezet származékának jogellenes birtoklása. Több ügyben azért került sor a feljelentés megtételére és a nyomozás megindítására, mert az eljárás kezdetén feltételezhető volt, hogy a gyanúsított birtokában a védett élő szervezetek mellett fokozottan védettek is találhatóak. Az eljárásban később derült ki, hogy a terhelt csak védett élő szervezeteket tartott a birtokában, így megszüntették a nyomozást, tekintettel arra, hogy a cselekmény nem bűncselekmény, hanem szabálysértés.

---

12 A 26/1992. (IV. 30.) AB határozatában az Alkotmánybíróság elvi élel mutatott rá arra, hogy „a világos, érthető és megfélelően értelmezhető normatartalom a normaszöveggel szemben alkotmányos követelmény. A jogbiztonság – amely az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében deklarált jogállamiság fontos eleme – megköveteli, hogy a jogszabály szövege értelmes és világos, a jogalkalmazás során felismerhető normatartalmat hordozzon.” Több határozat rögzítette azt is, hogy a normavilágosság sérelme miatt akkor állapítható meg az alkotmányellenesség, ha a szabályozás a jogalkalmazó számára értelmezhetetlen, vagy eltérő értelmezésre ad módot, illetve teret enged a szubjektív, önkényes jogalkalmazásnak, aminek következtében a norma hatását tekintve kiszámíthatatlan, előre nem látható helyzetet teremt a címzettek számára.

13 Tilki Katalin: i. m. 217–248. o. Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: A vám- és pénzügyőrség szerepe a környezetvédelemben. In: Virág György (szerk.): Kriminológiai Tanulmányok 46. OKRI, Budapest, 2009, 277–308. o.

A kutatás megállapította, hogy az állampolgárok nincsenek tisztában az-
zal, milyen állatok, növények, illetve készítmények behozatala engedélyhez
kötött: általában állatbőröket vagy állatpreparátumokat, korallokat, teknősö-
ket, illetve olyan gyógyhatású készítményeket hoznak be, amelyeknek az
összetevőit nem ismerik.

Gondot okoz ezen a területen a jogalkalmazóknak az, hogy *a vonatkozó
szabályozás bonyolult, szerteágazó*, rendszeresen változik, valamint a jogsza-
bályok mellékleteiben és függelékeiben nagyszámú növény- és állatfaj szere-
pel [például a washingtoni egyezményben kb. harmincötezer faj szerepel, a
13/2001. (V. 9.) KöM rendelet mellékletei pedig kb. ezernyolcszáz fajt, hét-
száz növényt és ezer állatot sorolnak fel], ami átláthatatlan. A Legfelsőbb Bí-
róság szerint¹⁴ ezeknek a listáknak a felkutatása és megismerése szaktudást
feltételez. A cselekmény társadalomra veszélyességében való tévedés gyako-
ri lehet olyan büntetőjogilag tilalmazott magatartások esetében, amikor az el-
követő a kerettényállást kitöltő igazgatási szabályt szegi meg. Az ilyen igaz-
gatási típusú rendelkezések ismerete csak olyan személyektől várható el, akik
hivataltól foglalkoznak ezzel, illetve akik rendszeresen ezen a területen tevé-
kenykednek. Ezzel szemben az, aki véletlenül és alkalmilag sérti meg az
igazgatási jogszabályokkal rendezett előírásokat, hivatkozhat a cselekményé-
nek a társadalomra veszélyességében való tévedésre. Tudni kell azonban azt,
hogy az igazgatási jogszabályban való tévedés megítélése változhat attól füg-
gően, hogy adott szabály mennyire válik általában ismertté. Ha a hatóságok
elegendet tesznek a tájékoztatási kötelezettségüknek arról, hogy milyen állatok,
növények vagy ezek származéka nem hozható be az országba, akkor az előb-
bi védekezéssel már nem lehet élni.

Természetkárosításnál *a szándékosság, gondatlanság vizsgálata* nehézség-
get okozhat: mennyire sikerül alátámasztani azt, hogy az elkövető tisztában
volt az adott egyed vagy terület védettségével, ugyanis többször arra hivat-
koznak, hogy az oltalom nem egyértelmű.

Mindhárom tényállás vonatkozásában 2004-től folyamatosan emelkedett
az ügyek száma, 2009-ben viszont visszaesés volt tapasztalható. Nem sike-
rült megfajteni, hogy a természetkárosítások és a hulladékos ügyek száma
miért esett vissza. A természetkárosításnál már korábban megfigyelhető volt
az a folyamat, hogy a korábban kedvelt vadászterületek az uniós csatlakozás-
sal külföldre (Ukrajna, Románia területére) helyeződtek át, ahol kevésbé fo-

---

¹⁴ A Legf. Bíróság Bfv. II. 360/2007/5. számú ítéletét idézi Elek Balázs: A vadászszenvédély bűncselek-
ményei. Vadászbalesetek, vadorzás, vadvédelem. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest,
2008, 57–59. o.

kozott a környezetvédelmi szabályok ellenőrzése, betartása. A csempészet útvonala sokáig megmaradt Délkelet-Magyarországon, mostanában azonban már ezek az ügyek sem jellemzők, valószínűleg a jó felderítés miatt máshová helyeződött az útvonal, vagy csökkent a nyugat-európai kereslet.

Szabálysértések

A leggyakrabban általában környezetvédelmi, természetvédelmi, köztisztasági szabálysértések fordulnak elő. Korábbi kutatásainkból¹⁵ az derült ki, hogy a *környezetvédelmi szabálysértések* általában hulladékok (műanyag-, textil-) égetésével, valamint kábel műanyag burkolatának leégetésével valósulnak meg. A műanyagok égetéséről azt kell tudni, hogy a folyamat közben olyan mérgező anyagok szabadulnak fel, amelyek beleégzése különböző mértékű egészségkárosodást okozhat. Az is jellemző, hogy az állampolgárok egy része nincs tisztában a kerti hulladékok égetésének szabályaival (önkormányzati rendelet mondja ki, hogy mikor van erre lehetőség), a veszélyes hulladékok különleges kezelésével és tárolásával, a cégek pedig esetenként nem vezetnek nyilvántartást a veszélyes hulladékokról, az előírásoktól eltérően gyűjtik őket. Visszatérő eset, hogy a folyékony hulladék szállítása engedély nélkül történik, illetve ezek begyűjtésére, ürítésére az engedélytől eltérő módon kerül sor. *A természetvédelmi szabálysértések* közül kiemelkedik a védett (természeti) területen tiltott úton, illetve tiltott módon való közlekedés, a technikai sportot űzők (a quadozók, a terepmotorozók és hasonlóak) által védett területen elkövetett jogellenes cselekmények, valamint az úgynevezett „gyűjtögető” életmódot folytatók (fát lopók, gombászók stb.) által elkövetett szabálysértések. Ezek fő jellemzője, hogy ha nincs tettenérés, eredményes eljárást nem lehet lefolytatni.

Az ország keleti, északkeleti régiójában sokszor nagyüzemi mértékben kerül sor a lopott vagy lomtalanításból származó eszközökben lévő vezetékek, drótok kiszedésére és fém kinyerése céljából ezekről a műanyag burkolat leégetésére. Ezeknek a látszólag egyszerű ügyeknek nehéz a végére járni. A probléma ott kezdődik, hogy ha kimegy is a hatóság képviselője egy olyan helyszínre, ahol rendszeresen történik égetés, lehet, hogy a negyedét vagy a

---

¹⁵ Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: A környezeti szabálysértések vizsgálata a környezetvédelmi szakhatóságok tevékenységén keresztül. Magyar Rendészet, 2010/1–2., 3–4., 50–70. o.; Dunavölgyi Szilveszter – Tilki Katalin: A helyi önkormányzatok szerepe a környezetvédelemben. Belügyi Szemle, 2010/11., 83–101. o.

felét sem gyűjti össze annak a vezetékmenyiségnek, amennyi egy szakértői vizsgálatához kellene.

Ezek után tekintsünk át néhány olyan kérdést, amelyek megmutatják, hogy a jogalkotónak mekkora felelőssége van a mindennapokban, azaz hogy a jogszabály mennyire alkalmazható, milyen társadalmi haszna van és milyen garanciákat szolgáltat egy adott közösség, illetve a társadalom számára.

Légszennyezés

Légszennyezés esetén a szennyezésben közreműködő gazdálkodó szervezetnek kell megrendelnie és finanszíroznia az akkreditált intézmény által végzett mérést. Megbízhatóbb és kevésbé támadható lenne, ha az *ellenőrző méréseket* a környezetvédelmi hatóság végezné. Ez a hatóság azonban sem szervezetenként, sem pénzügyi szempontból nincs felkészülve alkalmi jellegű, de relatíve nem olyan ritkán előforduló mérésekre, vagyis arra, hogy egy légszennyezéssel kapcsolatos bejelentésre azonnal (és ad hoc) reagáljon. Ez különösen hétvégeken, illetve az éjszakai órákban történő légszennyezés esetén okoz gondot. E problémakört érinti, hogy léteznek olyan technológiák, környezethasználati engedély alapján végezhető tevékenységek, amelyeknél *arra lenne szükség, hogy jogszabály kategorikusan előírja* a folyamatos mérések végzését. Jelenleg a jogalkotó a környezetvédelmi hatóságokhoz delegálja ezt a mérlegelési jogkört.¹⁶ E körben az üzemzavarok száma kapcsán is dilemmák merülnek fel, mert az üzemzavart az üzemnaplóba az üzemeltető vagy rögzíti, vagy nem, hiszen annak helyes vezetésére vonatkozóan semmiféle garancia nincs. *Szigorúbb jogi garanciákat kellene teremteni*, azaz azoknál a termelő egységeknél, amelyek működésében objektíven benne rejlik a környezetveszélyeztető tevékenység, kötelezővé kellene tenni, hogy folyamatosan dokumentálják a kibocsátási értékeiket, és ne mechanikusan tegyék ezt meg.

Egy konkrét ügyben a gáztisztító berendezés engedélyezési dokumentációjában a berendezésről egy jelképes sematikus rajz szerepelt, hiányzott a méretarányos műszaki rajzos ábrázolása. A berendezés meglévő rendszerekhez való kapcsolódásáról sem készült műszaki tervrajz, ráadásul a benyújtott vázlat skiccszerűen, csupán egy vonallal ábrázolta a füstgáz útját. Az ügyész-

---

¹⁶ Lásd a 21/2001. (II. 14.) kormányrendelet szabályait. Ezt időközben hatályon kívül helyezte a 306/2010. (XII. 23.) kormányrendelet 45. § a) pontja.

ség a létesítési engedélyt megóvta azzal az indokkal, hogy a dokumentáció nem felel meg az elérhető legjobb technika követelményeinek¹⁷, mert az engedélyezési dokumentáció alapján nem adható megnyugtató válasz a fogalomhoz tartozó kérdésekre. A bíróság az engedélyezési dokumentációval kapcsolatos szakértői kirendelésre vonatkozó bizonyítási indítványt elutasította arra hivatkozva, hogy az üzem betartja a légszennyezési határértékekre vonatkozó előírásokat, ezt a mérési eredmények igazolják. Jelenleg az ügyben felülvizsgálati eljárás van folyamatban.

Bizonyítással kapcsolatos nehézségek a büntetőeljárásban

A környeztkárosodással, -veszélyeztetéssel kapcsolatos bűncselekmények körében sokszor megjelenő bizonyítási nehézség első számú oka a Be., illetve az azon alapuló alsóbb szintű jogszabály nyomozati hatáskört telepítő szabálya. „Az általános nyomozó hatóság a rendőrség” [Be. 36. § (1) bek.]. E szervezeten belül pedig mindazon deliktumok nyomozása a helyi rendőrkapitányságok hatáskörébe tartozik, amelyeket a Be., illetve a *Rendőrség nyomozó hatóságainak hatásköréről és illetékességéről* szóló 3/2008. (I. 16.) IRM rendelet nem utal más hatóság, valamint más rendőri szerv feladatkörébe. E szabályok a környezet- és természetkárosítás, valamint a hulladékgazdálkodás rendje megsértésének bizonyos eseteit a Nemzeti Nyomozó Hivatalhoz utalják [3/2008. (I. 16.) IRM rendelet 2. mellékletének 6.3.2.–6.3.7. pontja], ugyane deliktumok természetes vizeket érintő meghatározott köre pedig a vízi rendészeti rendőrkapitányságokhoz tartozik [3/2008. (I. 16.) IRM rendelet 4. mellékletének 3.3.1.–3.3.3. pontja].

A tárgyalat bűncselekmények úgynevezett keretdiszpozíciók, amelyeket a szerzeágazó, bonyolult környezetvédelmi közigazgatási szabályok töltenek meg tartalommal. Így tehát e deliktumok bizonyítása szempontjából minden esetben ezeknek az előírásoknak a vizsgálata is szükséges, amire azonban a rendőrség helyi szervezetei nem igazán felkészítettek, kevés vagy hiányzik a megfelelő tapasztalattal felvértezett nyomozó; például a munkatársak között igen ritkán található a környezetvédelmi szakismereteket vagy a környezetkárosodással, illetve -veszélyeztetéssel összefüggő bűncselekmények metodikáját jól ismerő személy. Pedig az igazgatási normák, a környezetvédelem

---

¹⁷ Lásd a 21/2001. (II. 14.) kormányrendelet előírásait.

folyamatainak megértése nélkül esély sincs szakszerű, a nyomozástaktikai szempontokra is figyelemmel lévő nyomozási terv elkészítésére. Márpedig a bizonyítási cselekmények tervszerű végrehajtásától nyilván eredményesebb nyomozás várható. A gyakorlatban ennek hiánya sokszor érzékelhető annak ellenére, hogy a helyiek munkáját minden megyei rendőrkapitányságon szakreferens segíti ezekben az ügyekben, továbbá számukra rendszeres továbbképzéseket tartanak. Az e területen dolgozó ügyészek sem tartják szerencsésnek ezt a hatáskör-telepítési megoldást, ráadásul a rendőri állományban óriási mértékű fluktuációt tapasztalnak, ami nemcsak az eljárások, hanem a képzések eredményességét is csökkenti.

A környezetkárosodással, -veszélyeztetéssel kapcsolatos cselekmények a nehezen felderíthető és nehezen bizonyítható ügyek kategóriájába tartoznak, hasonlóan a szervezett bűnözés különböző erőszakos változataihoz, a korrupcióhoz. Rendszerint titkos információgyűjtéssel ismerhetők meg, de gyakran még a titkosszolgálati módszerek sem képesek megalapozni a nyílt bizonyítást, mert az elkövetők kézre kerítése és a bizonyítékok felkutatása bűnüldözési (nyílt nyomozási) eszközökkel gyakorlatilag nem vagy csak óriási nehézségekkel és költségekkel lehetséges (minden kétséget kizáró módon). A megfelelő környezetvédelmi „érzékenység” hiánya mellett feltehetően ezzel a bizonyításelméleti, de a praxist jelentősen befolyásoló nehézséggel függ össze az az ügyési tapasztalat, amely szerint a büntetőeljárásokat megelőző közigazgatási intézkedések „messze nem olyan alaposak, mint a nyomozás keretén belül megtett bizonyítási cselekmények”, illetve a büntetőeljárás jelentős hatást gyakorol a környezetvédelmi hatóságok eljárására, a környezetkárosító magatartások megszüntetése iránti intézkedéseire.

Lássunk erre egy példát!

A bejelentő vagy feljelentő a környezetvédelmi vagy a nyomozó hatóságnál jelzi, hogy nem körülzárt, bárki által használható területen szerinte jogtalanul szemetet helyeztek el, amelyet földdel takartak el. Az ellenőrzés folyamán ez a tény beigazolódnik, ráadásul a szakértő azt is megállapítja, hogy abban veszélyes hulladék (például szárazelem, spray stb.) található. A rendszám alapján megtalálta gépkocsi tulajdonosa azt állítja, hogy ő nem is járt azon a területen, az autóját kölcsönadta, de nem nevezi meg az illetőt, stb. Ha felderítik a jármű használóját, aki azzal védekezik, hogy ő valóban elhelyezett valamennyi hulladékot, de a többi nem írható a számlájára, akkor is tisztázandó fő kérdések: eredetileg ki, milyen szemetet helyezett el, s ki rakta le a veszélyes hulladékot, s ez mivel bizonyítható? A közigazgatási hatóságok is rendszerint a büntetőeljárástól remélik az ügyek „költségeket sem kímélő”, eredményes megoldását.

Végezetül a bizonyítást gyakran nehezíti az a körülmény is, hogy amikor felfedezik a cselekményt, már nincs lehetőség egzakt mérésekre, ezért a szakértői vélemények az „általánosságok körében mozognak”. Ez olyan hulladékos ügyekben is tipikus, amikor a szakértői vélemény a pusztá elhelyezésén túl már konkrét károsodást is kimutatott, de azt nem mérésekkel igazolták, hanem a hulladék mennyiségéből, összetételéből következtettek arra, hogy milyen hatásokat gyakorolhatott a környezetre.

Szakvéleménnyel kapcsolatos nehézségek

A büntetőeljárásban a szakértő különleges ismeretei révén kap szerepet, és tevékenységének szakmai kereteit egy-egy speciális tudásanyag jelöli ki.¹⁸ A szakértők módszerei a tudományos és a technikai fejlődés hatására változnak, ennek következtében folyamatosan tágulnak az érzékelés, észlelés, elemezhetőség (vagyis megismerés) határai. A krimináltechnika legtöbb területén, így a szakértői vizsgálatoknál is töreksenek a jelenségek műszeres mérésének tökéletesítésére, valamint a matematikai-statisztikai módszerek alkalmazására. A szakértői módszerek vonatkozásában támasztott alapvető követelmény, hogy legyen korszerű, tudományosan megalapozott és megbízható.¹⁹ A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény is előírja, hogy a szakértő a vizsgálatot a tudomány állásának és a korszerű szakmai ismereteknek megfe-

---

18 Az igazságügyi szakértői szakterületi besorolást és a szakterülethez kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételeket a 9/2006. (II. 27.) IM rendelet tartalmazza (a tizennégy melléklet több száz szakterületet sorol fel). A környezetvédelmi, a természetvédelmi és a vízügyi területeken bejegyezhető szakterületeket és az azokhoz szükséges képesítési feltételeket a 7. számú melléklet jelöli (28. §). Ezen túlmenően a közlekedési területre is kapcsolódik környezetvédelmi vonatkozás (5. számú melléklet 22. pont).

19 Az Egyesült Államok legfelsőbb bírósága az úgynevezett Daubert-ügy kapcsán határozta meg azokat a kritériumokat, amelyek a szakértői vélemények tudományos megalapozottsága, így bizonyítékként történő elfogadhatósága megítélésénél irányadók lehetnek. E kritériumokat egyre szélesebb körben használják zsinórmértékül szerte a világon, így Európában és hazánkban is. E szerint a szakértői bizonyítás tudományosságának, így megengedhetőségének vizsgálatánál a bíróságoknak a következő tényezőkre kell figyelemmel lenniük: a szakértői technikát tesztelték-e, illetve az egyáltalán tesztelhető-e; az eredményeket megfelelően publikálták-e; a technika vagy az elmélet hibaszázaléka az alkalmazás során ismert-e; milyen a szakterület elfogadottsága a tudomány képviselői részéről. (1993-ban az Egyesült Államok bírósága kártérítési perében nem fogadta el azokat a kísérleti módszereken alapuló szakvéleményeket, amelyek azt bizonyították, hogy a Daubert házaspár gyerekeinek súlyos fogyatékoságát egy gyógyszer nem kellően feltárt mellékhatásai okozták.) Daubert vs. Merrell Dow Pharmaceuticals, 509 U.S. 579 (1993)

elő eszközök, eljárások és módszerek felhasználásával köteles elvégezni [105. § (1) bekezdés].²⁰

A környezet- és természetkárosításokkal kapcsolatos ügyekben gyakoriak, mondhatni, kulcsfontosságú kérdésként merülnek fel a szakértői vélemények megbízhatóságával, hitelt érdemlőségével (vagyis megalapozottságával) kapcsolatos problémák. Az ügyészek és a nyomozó hatóság eljáró tagjainak egybehangzó állásfoglalása szerint a szakvélemények gyakran jogi kérdésekre is kiterjednek (ezáltal jogszabályba ütköznek), hiányosak, önmaguknak és/vagy másik véleménynek ellenmondók, ily módon egyrészt nehezítik az adott tényállás valamely elemének bizonyítását²¹, másrészt indokolatlanul növelik az eljárási költségeket. Ráadásul az előzőekben vázolt fejlődési tendenciákkal ellentétben a szakvélemények hitelt érdemlősége²² kapcsán is gyakran kétségek merülnek fel, mert igen sokszor becslési vagy olyan mérési eljárásokon alapulnak, amelyek eredményei kétségbe vonhatók. A környezet- és természetkárosításokkal, illetve azok veszélyeztetésével kapcsolatos deliktumok tényállási elemei közül nem egynek a megnyugtató módon történő tisztázása különleges szakértelmet igényel, ezért a környezetvédelem szakértői bizonyítása terén is ki kellene dolgozni azokat a „Daubert-kritériumokat”, amelyeket a szakértői kamara és az igazságszolgáltatási szervezetek egyaránt elfogadnak.

E körben jelentős gondot okoz a nyomozó hatóságok, ügyészségek relative szűk költségvetése is, ez arra ösztönzi e szervezetek vezetőit, hogy a szakértői közreműködésre fordított költségeket – néha nem a legmegfelelőbb módon – csökkentse. E bűncselekmények körülményeinek teljes körű tisztázásához el-

20 E gondolatokat az Országos Kriminológiai Intézet munkatársa, Kármán Gabriella: A kriminalisztika új fejlődési tendenciáinak érvényesítése a kézírás-azonosításban című dolgozatának kézirat (a tanulmány a 2005. május 26–27-én, Budapesten megtartott *A korszerű kézírásvizsgálat lehetőségeiről és korlátairól* szóló nemzetközi konferencián elhangzott előadás átdolgozott változata), illetve Kármán Gabriella: A kézírás mint a biometrikus személyazonosítás tárgya. *Belügyi Szemle*, 2002/11–12. számában megjelent írásának a felhasználásával fogalmaztuk meg.

21 Ezt a körülményt támasztják alá a BH 2004/43. számú eseti döntésének az ügy előzményeit összefoglaló megállapításai, mint például „... A felülvélemény hiányosságai folytán továbbra is megválaszolatlanul maradtak az ítékezés szempontjából kikerülhetetlen kérdések. A vádlott a vád tárgyává tett magatartásának előzményeit, a cselekmény lezajlását, a vádlott tett utáni cselekedeteit és önfeljelentésének körülményeit értékelve, a cselekménye személyiség-idegensége, mozzanatainak irracionálitása, a tett motivációjának teljes hiánya továbbra sem volt felderítettnek tekinthető, a bűncselekmények alanyi oldalának megítélésében változatlanul súlyos kétségek maradtak. [...]” stb.

22 Ezzel függ össze az imént említett BH 2004/43. számú eseti döntés is. E bizonyításméleti kérdés arra ad választ, hogy egyrészt a bizonyítékok az eljárás szabályainak betartásával szereztek be (formai elem), másrészt a valóság lényegét pontosan visszatükröző adatokat foglal-e magában, vagyis bizonyító erejű-e (tartalmi elem). A bizonyításmélet alapjairól lásd bővebben Bócz Endre – Finszter Géza: *Kriminalisztika joghatgatónak*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008, 24–32. o.

engedhetetlen szakértő igénybevétele, az összetett vizsgálat díja viszont elérheti a milliós nagyságrendet; még úgy is, hogy az igazságügyi szakértők díjazásáról szóló 3/1986. (II. 21.) IM rendelet szerint megállapítható munkadíj és költségtérítés alapjául szolgáló, mellékleletben meghatározott tételek nem piaci, inkább „nyomott” árnak tekinthetők.²³

A rendőrséget és az ügyészséget egyaránt érintő költségvetési megszorítások következtében a gyakorlatban mindkét szervezetnél több (általában három) szakértőtől kérnek árajánlatot, és közülük a legolcsóbbat előterjesztőt rendelik ki. A kedvező árú, a megfizethető pedig általában az a specialista, akinek nincsenek olyan technikai eszközei, amelyek fenntartása jelentős költségekkel jár. Az Országos Rendőr-főkapitányság gazdasági és igazgatási főigazgatója a rendőrség 2005. évi költségvetési gazdálkodásáról szóló beszámolójában megemlíti, hogy a „szigorú, visszafogott gazdálkodás” keretében egyéb intézkedések mellett a tolmács- és szakértői díjakra fordítandó összegek csökkentése érdekében a „meghatározott összeg feletti kifizetéseket” (megyei szintű) főkapitányi engedélyhez kötötték.²⁴ A kerekasztal-beszélgetésen elhangzottak szerint az említett limit ötvenezer forint. Azt hiszem, nem szorul bővebb magyarázatra, hogy ez a tendencia és az annak nyomán kialakult rutin hogyan befolyásolja a bizonyítások eredményességét.

A szakértői vélemények – talán az előbbiekből következő – esetenkénti „bizonytalansága” a nyomozás során a megalapozott gyanú alátámasztására elegendő, de nem mindig alkalmas arra, hogy az ügyész arra figyelemmel vádat emeljen vagy polgári perben keresettel éljen.

Környezetveszélyeztetéstől eltiltási perek

A környezetvédelmi felelősség szabályának elvi alapja az 1995. évi LIII. törvény 9. §-ában található, általános előírásait pedig a 101. és 102. §-ai rögzítik. Az ügyészsnek a környezet veszélyeztetésével kapcsolatos keresetindítási jogát a

---

²³ Ehhez lásd az EuroExpert *Remuneration of Experts in Europe, Comparative study of remuneration systems in Europe, Update 2010* című tanulmányát. Az elemzés azt mutatta, hogy Ausztriában, Csehországban, Franciaországban, Németországban, Magyarországon, Portugáliában, Szlovákiában, Szlovéniában, Spanyolországban és az Egyesült Királyságban a kirendelt szakértők díjazási rendszere nagy hasonlóságot mutat abban, hogy jogilag meghatározott mértékű juttatásokban részesülnek, a szakértők az ellentételezést általában óradíjban számítják, bár ennek mértékében már vannak (jelentős) különbségek. A szakértők legtöbbször Angliában keresnek: polgári ügyekben óránként 213, büntetőügyekben pedig 178 euró az átlagos díj.
http://cms.euroexpert.org/cms/upload/pdf/Remuneration_022011.pdf

²⁴ http://www.police.hu/data/cms190815/orfk_beszamolo_05.pdf

törvény 109. § (2) bekezdése szabályozza, amelynek tartalmára az EBH 2000/321. számú elvi döntés világít rá. Az ügyész környezet- és természetvédelmi tárgyú feladatait hivatott előmozdítani az ügyészség környezetvédelmi tevékenységéről szóló 1/2003. (ÜK. 8.) LÜ körlevél, amely – egyebek mellett – a magánjogi tevékenység egyes kérdéseire nyújt támpontokat, továbbá kifejezetten e teendőket segíti az ügyészek perindítási jogosultságáról a környezet- és természetvédelmi ügyekről szóló 1/1997. (ÜK. 4.) LÜ h. körlevél, valamint az ügyészi magánjogi tevékenységről szóló 7/1996. (ÜK. 7.) LÜ utasítás.

A környezetveszélyeztetéstől eltiltási perek megindítása kockázatos feladat az ügyészek számára, mert többnyire nincs olyan bizonyító anyaguk, amely hitelesen mért határértékkel alátámasztaná, hogy az adott tevékenység veszélyes-e a környezetre, vagy sem. Gyakran ugyanis az ilyen eredményekre vonatkozóan aggályok merülnek fel. Ezekben az ügyekben az a leginkább neurálgikus pont, hogy egyrészt nem működik olyan szakértői apparátus, amely hitelesen és pontosan mérne, másrészt pedig idegenként hat a bíróságok gyakorlatában a környezetveszélyeztetéstől eltiltás intézménye. Amikor ilyen tárgyú kereset benyújtására került sor, a bíróságnak az ügyészhez intézett fő kérdése az volt, hogy a perindítás jogosultságának alapját firtatta. Volt olyan eset, amelyben az ügyészség a keresetében kérte, hogy a bíróság az alperest (szennyvíztisztító kezelőjét) a környezetveszélyeztető tevékenységtől tiltsa el, és kötelezze a részére megállapított kibocsátási határérték alatti szennyező anyagok kibocsátásának betartására. A bíróság által először kirendelt szakértő megállapította, hogy a környezet károsodott, amit egy másik szakértő is megerősített: a szennyező a megengedhető határértéket túllépte, aminek következtében a környezet károsodása egyértelműen megállapítható. Ezek után a bíróság elutasította a keresetet, annak ellenére, hogy a Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint a határérték-túllépés potenciálisan környezetveszélyeztetésnek minősül, ami pedig a környezet károsodásának „előszobája”, így minden további nélkül el lehet tiltani a szennyezőt tevékenységétől.²⁵

A felszántott természetvédelmi területek vonatkozásában az ügyészségek általában egyrészt a környezetben okozott kár megtérítésére, másrészt a veszélyeztető tevékenységtől eltiltásra helyezik a hangsúlyt. Az utóbbi időben többször előfordult, hogy büntetőeljárás indult ezekben az esetekben. Nagy segítséget jelentene a polgári perhez, ha a kirendelt szakértők arról is nyilatkoznának, hogy a veszélyeztető magatartás miben nyilvánult meg és milyen környeztkárosodás következett be. A veszélyeztető magatartástól való eltil-

²⁵ Lásd az EBH 2000/321. számú elvi határozatot, valamint a BH 2002/11. számú eseti döntést.

tásra a közigazgatási eljárásban is lehetőség van, sőt mi több, a környezetvédelmi hatóság köteles erre, és az okozott kár megtérítésére, illetve meghatározott kompenzáló intézkedésre kötelezni a szennyezőt. Tehát párhuzamosan két eltiltás is lehetséges, ami felveti azt a dogmatikai problémát, hogy a közigazgatási hatóság érvényes határozata mellett az ügyész indítványozhatja-e a bíróság általi eltiltást. Erre az lehet a válasz, hogy a közigazgatási döntés nem zárja ki a bíróság általi eltiltás kimondását akár a polgári perrendtartás, akár a környezetvédelmi törvény alapján.

Az utóbbi években összességében az tapasztalható, hogy az ügyész jogszivárványai a jogszabályváltozások következtében egyre szűkülnek, ezért nehezebb eredményeket elérni, mint korábban. Érdekes, hogy például az Egyesült Államok ügyészeinek nemcsak perindítási, hanem közigazgatási (hatósági) jellegű jogosultságai is vannak (például üzem bezárása).

A jogalkotás körében rendet kellene tenni a környezetvédelem területén meglévő közigazgatási, polgári jogi és büntetőjogi eszközök között, ugyanis számos olyan eszköz áll rendelkezésre, amely nincs teljesen kihasználva. A hulladékgazdálkodás rendjének megsértése tényállásnál a gyakorlati problémák figyelembevételével kellene pontosítani a fogalmakat. Felvetették azt is a szakemberek, hogy indokolt-e a hulladékkal kapcsolatos bűncselekményeket önálló tényállásban szabályozni. Nem volna-e célszerűbb egymásra épülő elkövetési magatartásokat megállapítva – eredmény nélküli, veszélyeztetéssel járó, károsítást, helyrehozhatatlan károsítást okozó fokozatokkal – a környezetkárosítás deliktumába „beolvasztani”.

A jogalkalmazás területén fontos lenne, hogy az igazságszolgáltatásban közreműködő szervezetek bűnmegelőző tevékenységébe mindenütt tartozzon bele a környezeti értékek megóvása. A büntetőeljárásokban nem a jogi előírások merev, minden rugalmasságot nélkülöző követésére kell a hangsúlyt helyezni, hanem a problémák érdemi megoldására. Környezetvédelmi ügyekben is be kellene vezetni – a közlekedési balesetek kivizsgálásához hasonló – környezetvédelmi modellezést, amelyet használni lehetne az eljárásokban. Ilyen például a Meadows-féle²⁶ modell, amely korábbi programokat felhasznál

²⁶ A Meadows-féle világmodell az 1970-es évek elején készült el, és nagyon körültekintően, sokféle kituduló és változó feltétel szerint elemzi a népesség jövő századra várható alakulását. Létrehozói alapvetően öt alapvető paramétert (a világ népességét, a nyersanyagkészleteket, az egy főre jutó élelmiszerkészleteket, az egy főre jutó ipari termelést, a környezet szennyezettségi fokát) vizsgáltak, amelyeken belül kilencvenkilenc változót vettek figyelembe. Különböző feltételezésekkel futtatták le a programot, és a jövő alakulására több változatot kaptak. Ehhez lásd bővebben Denis Meadows – Jorgen Randers – Donella Meadows – William Behrens: A növekedés határai. Kossuth Kiadó, Budapest, 1973; valamint Denis Meadows – Jorgen Randers – Donella Meadows: A növekedés határai – harminc év múltán. Kossuth Kiadó, Budapest, 2005.

nálva, azokat továbbfejlesztve egy adott ökoszisztémát több száz, akár ezret is meghaladó paraméter alapján, az adott állapotot beprogramozva egy egyensúlyi helyzetet mintáz, legjellemzőbb sajátosságaival. Ez után beprogramozható az emberi beavatkozás is, ami végül is a vizsgált bűncselekmény. Az egzakt matematikai képletekbe sűrített program lefuttatása kimutatja, hogy az adott cselekmény valóban veszélyhelyzetet vagy károsodást idézett elő, s ez utóbbi helyrehozható-e, avagy helyrehozhatatlan. A formula akár tízhúsz éves távlatban is megmutatja, hogy össze fog-e omlani az ökológiai rendszer.